

IRAK TÜRKMENLERİNİN HORYAT GELENEĞİNDE SAZLAMALAR

Mustafa ÇETİN - Zeynel POLAT

International Burch University, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü, Saraybosna /
Bosna Hersek

Anahtar Kelimeler: Irak Türkmenleri, Türkmen halk kültürü, hoyrat, sazlamalar.

ÖZET

Irak'taki Türkmen halkı kuzeyden güneye doğru Telafer, Musul, Erbil, Altunköprü, Kerkük, Tuzhurmatu, Tazehurmatu, Kifri gibi şehir ve kasabalarla, Bağdat'a kadar bunların etrafındaki köylerde yaşamaktadır. Bağdat'ta da bulunan Türkmenler, daha güneyde hakim nüfusa sahip değillerdir. Halk şiirlerinden sayılan hoyrat (horyat) türü, duygu ve düşüncelerin kalbi etkilemesi ile dışa yansıyan türlerinden ölüm, acı olaylar, hastalık, hasret çekme, sel felaketi, deprem felaketi, esir olma durumu, yangın gibi doğal veya sonradan insan kaynaklı acıya sebep hadiseler beraberinde dilin, kalbe tercüman olmasını dile getirir. Bu da acı ve etkileyici bir tondur. Her toplumda duygu yüklü hadiseler vardır. Grup halinde yaşayan insanların tamamında ağıt görülmektedir. Edebiyat ilminde bu tür, şifahî ürünlerdendir. Ağıt türüne, İslâmiyetten önceki Türklerde "Sagu" denirken; Divan edebiyatı zümresinde bu adın karşılığı olarak, "Mersiye" kullanılmaktadır. Hoyratları, Türkmen kadınları mevlitlerde, düğünlerde, kına gecelerinde söyledikleri gibi cenazelerde de söylenmektedirler. Horyatın ağıt şeklini de genelde kadınlar terennüm etmektedir. Bildirimizde Erbil ve daha güneyde yerleşen Türkmenlerin anonim ve söyleyeni belli örneklerinden derlediğimiz ağıt şeklindeki horyatları gösterirken; horyat içerikli ağıtlarda görülen, anne ve baba için kız evlatların; kız kardeşlerin hem erkek kardeşi, hem de kız kardeşi için; ananın kız ve erkek çocuğu için, koca için; öksüzlük ve yetimlik kavramlarıyla bezetilerek ve çoğu zaman ölenin ağzından konuşarak oluşturulan şekilleri üzerinde duracağız. Aynı zamanda ağıtların karakteristik özelliğinin horyat tarzına ve ölçüsüne uydurulduğu üzerinde durulacaktır. Ağıt şeklindeki var olan bu türü araştırmamızdaki amacımız, Türk Dünyasında ortak değer yargularımızdan olan, şifahî ürünlerimizden saydığımız ağıtların Oğuz boylarından gelip kendini nasıl muhafaza ettiği, Türk edebiyatında hoyrat olarak bilinen horyatların adlandırmadaki hataları bertaraf ederek, horyatın edebî alanda zenginliğini göstermektir. Yöntem olarak alan araştırması yapılmış, horyatın anonim ve söyleyeni belli örnekleri dikkate alınmıştır.